

Željko Pleskalt

UDK 497.5-35Bjelovar)“1992/1996”
Prethodno priopćenje
Rukopis prihvaćen za tisak: 9. 10. 2014.

VOJNI SUD U BJELOVARU 1992. – 1996.

Sažetak

U ovom članku prikazan je rad, organizacija te kaznena i mjesna mjero-davnost Vojnog suda u Bjelovaru za razdoblje njegova djelovanja od osnutka 1992. do 1996. godine kada je ukinut. Članak je pisan na temelju arhivskog gradiva suda koje je pohranjeno u Državnom arhivu u Bjelovaru i tada važećih zakona te uredaba iz područja pravosuđa.

Vojni sudovi djelovali su relativno kratko u pravosudnom sustavu Repu-blike Hrvatske u razdoblju osamostaljivanja i stvaranja ratom ugrožene države i svojim su radom, unatoč brojnim poteškoćama, učinkovito pridonijeli funkci-oniranju i zaštiti pravne države.

Ključne riječi: Vojni sud u Bjelovaru; Krivični zakon; kaznena djela; ka-zneni postupak; oružana pobuna.

Uvod

Osamostaljivanje i stvaranje Republike Hrvatske bio je vrlo dinamičan i složen proces koji je obuhvaćao niz važnih političkih odluka i događaja u razdoblju od 1990. godine do siječnja 1998. godine, kada je područje istočne Slavonije i Baranje mirnim putem reintegrirano u sastav države.

Proces osamostaljivanja odvijao se u složenim uvjetima uvođenja višestranač-kog političkog sustava umjesto dotadašnjega jednopartijskog, gospodarske tran-zicije i prijelaza na tržišno gospodarstvo, raspada Socijalističke Federativne Re-publike Jugoslavije te masovne pobune Srba u Hrvatskoj i agresije jugoslavenske vojske.

U novim okolnostima moralo je doći do promjene organizacije i rada sudbene vlasti te prilagođavanja zakonodavstva i pravosudnog sustava tadašnjim potreba-ma zaštite pravne države.

Osnivanje vojnih sudova u Republici Hrvatskoj posljedica je šireg konteksta voj-nog i političkog stanja u državi u drugoj polovici 1991. godine, kada su trećinu drža-ve okupirali pobunjeni Srbi i njihove paravojne formacije te jugoslavenska vojska.

Da bi se sankcionirao velik broj kaznenih djela počinjenih u ratu protiv Republike Hrvatske te onih u vezi s ratom, bilo je potrebno osnovati sudove koji će brzo i učinkovito suditi za kaznena djela koja su bila uzrok, ali i posljedica nametnutog rata.

Kaznena nadležnost suda

Vojni sudovi osnovani su Uredbom o organizaciji, radu i djelokrugu sudbene vlasti u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske (NN br. 67/91 od 12. 12. 1991.). Uredbom je propisano ustrojstvo sudova, njihova stvarna i mjesna nadležnost, organizacija te drugi elementi bitni za rad i djelovanje suda.

Rad i kaznena nadležnost sudova temeljili su se na dopunjenim i izmijenjenim krivičnim zakonima Socijalističke Republike Hrvatske, preuzetim krivičnim zakonima SFRJ, krivičnim zakonima Republike Hrvatske te uredbama i drugim pravnim propisima. Preuzimanjem saveznih zakona bivše države Hrvatska je pravno sankcionirala veći broj krivičnih djela koja nisu bila regulirana tadašnjim krivičnim zakonima republika već su bila u nadležnosti saveznog zakonodavstva. To su bila krivična djela protiv oružanih snaga te krivična djela iz glave XV. koja možemo kolokvijalno nazvati krivična djela protiv društvenog uređenja i sigurnosti države.

Vojni sudovi bili su nadležni u krivičnim predmetima suditi za sljedeće:

- za krivična djela koja su učinile vojne osobe te
- civilnim osobama za krivična djela koja su propisana glavom XX. dopunjenog i izmijenjenog Krivičnog zakona Republike Hrvatske donesenog 25. veljače 1991. (NN br. 9/91).

Glavom XX. Zakona obuhvaćena su krivična djela protiv Republike Hrvatske:

- napad na ustavno uređenje Republike Hrvatske
- ugrožavanje teritorijalne ukupnosti
- ugrožavanje neovisnosti Republike Hrvatske
- ubojstvo predstavnika najviših državnih organa
- nasilje prema predstavniku najvišeg državnog organa
- oružana pobuna, terorizam, diverzija, sabotaža
- pozivanje na nasilnu promjenu ustavnog ustrojstva Republike Hrvatske
- izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti
- udruživanje radi neprijateljske djelatnosti
- pružanje pomoći počinitelju poslije izvršenog krivičnog djela
- kažnjavanje za pripremanje krivičnog djela.

Sud je bio nadležan i za krivična djela sankcionirana Krivičnim zakonom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1976. godine (Sl. list br. 44/76), iz glave XV. preuzeta Zakonom o preuzimanju Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (NN br. 53/91), a to su:

- sprečavanje borbe protiv neprijatelja
- služenje u neprijateljskoj vojsci
- potkopavanje vojne i obrambene moći
- špijunaža, odavanje državne tajne
- povreda teritorijalne suverenosti te
- krivična djela protiv Oružanih snaga propisana glavom XX. istog Krivičnog zakona.

Od 1993. godine to su bila krivična djela iz glave XVIII. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske (NN br. 31/93).

Vojni sudovi sudili su i civilima za krivična djela protiv imovine i protiv službene dužnosti ako su predmet djela bila sredstva za potrebe obrane, zatim civilnim osobama koje su imale status građanskih osoba u službi u Oružanim snagama za krivična djela počinjena u službi ili u vezi sa službom, ratnim zarobljenicima za krivična djela koja su počinili kao zarobljenici te za krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Političke i ratne prilike te priroda krivičnih djela zahtijevale su izmjene i dopune Uredbe, pa je ona tijekom 1992. godine u dva navrata izmijenjena i dopunjena. Prva izmjena i dopuna obavljena je u travnju (NN br. 25/92), a druga u studenome (NN br. 81/92). Tim izmjenama i dopunama vojni sudovi postali su kazneno nadležni i za kaznena djela propisana Zakonom o kaznenim djelima podrivačke i terorističke djelatnosti protiv državnog suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske (NN br. 74/92).

Zakon o sudovima iz 1993., koji je objavljen u siječnju 1994. godine (NN br. 3/94), prvi je zakon koji je vojne sudove uvrstio u sustav sudbene vlasti. Taj zakon trebao je uskladiti sudbeno pravo s novim Ustavom iz 1990. godine te uvesti načelo podjele vlasti, odnosno afirmirati nezavisnost sudstva nasuprot dotadašnjoj doktrini jedinstva vlasti. Osim promjene mjesne nadležnosti, njime je smanjena i stvarna nadležnost vojnih sudova te su oni sudili samo vojnim osobama, službenicima i namještenicima u službi u Oružanim snagama za krivična djela počinjena u obavljanju službe ili u vezi sa službom te civilnim osobama samo za krivična djela protiv imovine i službene dužnosti vezano za materijalna sredstva u Oružanim snagama i Oružane snage.

Žalbeni postupak u vojnom sudovanju ostao je isti kao i dotad, uređen uredbama. O žalbama protiv odluka vojnih sudova što ih je u prvom stupnju donio sudac

pojedinaac odlučivao je nadležni županijski sud, a o žalbama protiv odluka vojnog suda što ih je u prvom stupnju donijelo sudsko vijeće odlučivao je Vrhovni sud Republike Hrvatske.

Odredbe Zakona koje određuju djelokrug nadležnosti vojnih sudova bile su primjenjive nakon prestanka važenja Uredbe o organizaciji i radu i djelokrugu sudbene vlasti u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske.

Vojno sudovanje vrlo je brzo izbačeno iz hrvatskog sustava sudbene vlasti, pa su već 1996. godine donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (NN br. 100/96 od 28. 11. 1996.) i Uredbe o stavljanju van snage uredbi iz oblasti pravosuđa (NN br. 103/96 od 6. 12. 1996.), među kojima i uredbi po kojoj su osnovani vojni sudovi, vojni su sudovi ukinuti, a krivična djela iz djelokruga njihove nadležnosti prešla su na civilne sudove.

Neriješene predmete vojnih sudova preuzeli su nadležni općinski, odnosno županijski sudovi te su njima kasnije dostavljane sudske odluke o žalbama zajedno sa spisom.

Novi moment u vojnom sudovanju donijele su političke intervencije u krivično zakonodavstvo nekoliko zakona o oprostima u razdoblju 1992. – 1996. godine. Prvi Zakon o oprostima od krivičnog progona i postupaka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima i ratu protiv Republike Hrvatske (NN br. 58/92) donesen je 25. rujna 1992. Bila je to prva intervencija u kazneno-pravni sustav te prirode, a ograničila se na oslobađanje od kaznenog progona i postupaka za sve počinitelje krivičnih djela počinjenih u oružanim sukobima, ratu protiv Republike Hrvatske ili u svezi s tim sukobima, odnosno ratom, počinjene u razdoblju 17. kolovoza 1990. – 25. rujna 1992. Cilj donošenja tog zakona te postupaka pomilovanja koje je sud kontinuirano provodio tijekom ratnih godina bio je pokušaj smirivanja napetosti između zaraćenih strana, mirnog rješenja sukoba i uspostave suverenosti Republike Hrvatske na cijelom području mirnim putem. Tim zakonom nisu obuhvaćene osobe za koje je krivični postupak bio pravomoćno okončan kao ni osobe optužene za krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Pravomoćno osuđene osobe koje su bile na izdržavanju kazne podnosile su molbe za pomilovanje, a sud je u postupku pomilovanja bio dužan postupati žurno shodno Zakonu o pomilovanju (NN br. 5/77 i 47/90).

Upute o primjeni zakona dao je već 30. rujna 1992. Krivični odjel Vrhovnog suda Republike Hrvatske u obliku zaključaka koji su bili prosljeđeni vojnim i okružnim sudovima.

Zakon je izmijenjen Odredbom od 31. svibnja 1995. kojom je abolicija obuhvaćala i razdoblje do 10. svibnja 1995., da bi konačno bio donesen Zakon o općem oprostima od 20. rujna 1996. godine (NN br. 80/96) koji je i danas na snazi. Njime je obuhvaćen

oprost od kaznenih progona i postupaka za krivična djela počinjena do 23. kolovoza 1996. On se nije odnosio samo na aboliciju nego i na potpuni oprost od izvršenja kazne i na izvršenje pravomoćne presude za krivična djela u oružanoj pobuni, agresiji i oružanim sukobima u Republici Hrvatskoj te svim drugim djelima u vezi s tim.

Zbog općenitosti i nepreciznosti Zakona o oprostima i nepripremljenosti pravosudnih tijela, otvorena je mogućnost da sudovi pogrešno primjenjuju Zakon te da oprost dobiju u počinitelji krivičnih djela koji to nisu smjeli dobiti.

Mjesna nadležnost suda

Mjesna mjerodavnost vojnih sudova utvrđena je propisima koje je donio predsjednik Republike Hrvatske krajem 1991. i početkom 1992. godine.

Već spominjanom Uredbom o organizaciji rada i djelokrugu sudbene vlasti u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske određeno je da se vojni sudovi osnivaju za područja operativnih zona. Odlukom predsjednika Republike o vojno-područnoj podjeli Republike Hrvatske br. 1014/91 utvrđeni su broj i mjesna nadležnost operativnih zona. Tom Odlukom Hrvatska je podijeljena na šest operativnih zona: Bjelovar, Karlovac, Osijek, Rijeka, Split i Zagreb.

Vojni sud u Bjelovaru osnovan je za područje II. operativne zone Bjelovar koja je obuhvaćala velik dio sjeverozapadne Hrvatske, odnosno za područje općinskih sudova u Bjelovaru, Daruvaru, Đurđevcu, Čakovcu, Čazmi, Garešnici, Grubišnom Polju, Ivancu, Ludbregu, Koprivnici, Križevcima, Novom Marofu, Pakracu, Varaždinu i Virovitici. Sudska područja općinskih sudova bila su identična upravnim područjima tadašnjih općina.

Odlukom predsjednika Republike o ukidanju operativnih zona i osnivanju zbornih područja od 1. veljače 1993. došlo je do promjene područja Operativne zone Bjelovar, pa su općine Virovitica i Pakrac ušle u sastav Zbornog područja Osijek. Te vojno-područne promjene nisu bile popraćene odgovarajućim propisima o promjeni nadležnosti Vojnog suda u Bjelovaru, što je izazvalo određene nedoumice u radu suda.

Donošenjem Zakona o sudovima 1993. godine određena je nova mjesna nadležnost vojnih sudova, pa su se u miru oni trebali osnivati za više zbornih područja, dok su u ratu uredbom predsjednika Republike Hrvatske mogli biti ustanovljeni za svako zorno područje.

Donošenjem novog Zakona o područjima i sjedištima sudova 1994. godine (NN br. 3/94) mjesna nadležnost Vojnog suda u Zagrebu proširena je na više zbornih područja, i to: Bjelovar, Osijek, Karlovac i Zagreb. Vojni sudovi po tom su zakonu trebali početi s radom s danom prestanka važenja uredbe kojom su oni osnovani.

No navedene promjene nisu imale za posljedicu promjenu mjesne nadležnosti toga vojnog suda i ona je ostala nepromijenjena do ukidanja suda u prosincu 1996. godine.

Organizacija i rad suda

Sud je počeo s radom 11. veljače 1992., a radio je na temelju Pravilnika o unutar-njem poslovanju vojnih sudova – Sudskog poslovnika, koji je ministar pravosuđa i uprave donio 4. veljače iste godine.

Uredbom o osnutku utvrđena je struktura i organizacija suda; prema njoj vojni su sudovi imali predsjednika i do četiri suca. Na prijedlog ministra pravosuđa i uprave raspoređivao ih je ratnim rasporedom ministar obrane iz redova okružnih i općinskih sudaca krivičara. Suci raspoređeni u vojne sudove imali su status mobiliziranih osoba, a kasnije su im dodjeljivani pričuvni činovi ili su prevođeni i promicani u časničke činove Oružanih snaga Republike Hrvatske.

Vojni sud u Bjelovaru imao je u početku četiri suca, a taj je broj kasnije povećan na pet. Sud je najprije radio u četiri vijeća, a kasnije u tri. Vijeća su ravnomjerno dijelila kaznene predmete iz svoje nadležnosti (maloljetnički „Km“, maloljetnički žalbeni „Kžm“, kazneni „K“, kazneni razni „Kr“, kazneni po izvanraspravnom vijeću „Kv“, pomilovanja „Kp“). Dva istražna suca također su ravnomjerno dijelila predmete kaznenih istraga (Kio) i istražnih radnji (Kir).

Poslove predsjedništva suda i administracije suda nužne za rad obavljala je administracija i tehnička služba Okružnog suda u Bjelovaru.

Sud je imao svoju izdvojenu jedinicu u Varaždinu koja je bila nadležna za kaznena djela na području Okružnog suda u Varaždinu.

Predmete iz nadležnosti vojnih sudova zaprimljene od općinskih i okružnih sudova do 11. veljače 1992. završili su civilni sudovi, a predmete zaprimljene nakon tog roka preuzeo je vojni sud bez obzira na to u kojem se stadiju postupka nalazio predmet.

U kaznenom postupku prema sudskom poslovniku prioritetno su se preuzimali predmeti u kojima se okrivljenik nalazio u pritvoru, maloljetnički predmeti i predmeti od posebnog društvenog interesa. U tom trenutku predmeti od posebnog društvenog interesa bili su svi predmeti za kaznena djela protiv Republike Hrvatske iz glave XX. Kaznenog zakona Republike Hrvatske, kaznena djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava iz glave XVI. i kaznena djela protiv Oružanih snaga Republike Hrvatske iz glave XX. preuzetog Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Tijekom prve godine rada Vojnog suda u Bjelovaru do 31. prosinca 1992. sud je zaprimio 217 predmeta kaznenih istraga (Kio) protiv 4.953 osobe, od kojih je do kraja

godine riješeno 179 predmeta.¹ U toj godini prvostupanjski kazneni postupak vođen je u 328 predmeta protiv 604 osobe.² Sud je zaprimio i 194 predmeta istražnih radnji (Kir) te 289 predmeta po izvanraspravnom sudskom vijeću (Kv).³ Cjelovit pregled rada suda za razdoblje 1992. – 1996. godine može se vidjeti u tablici u dodatku.

Primjenom Zakona o oprostima od krivičnog progona i postupaka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima u ratu protiv Republike Hrvatske od rujna 1992. godine, kada je zakon donesen, do 10. veljače 1994., dakle u nešto manje od dvije godine rada suda, postupak je po službenoj dužnosti pravomoćno obustavljen protiv 281 počinitelja kaznenog djela. Postupak je obustavljen za 241 osobu za kaznena djela protiv Republike Hrvatske – oružanu pobunu i pripremanje oružane pobune iz čl. 236.f i 236.n Krivičnog zakona Republike Hrvatske. Po nacionalnoj strukturi, 230 osoba bilo je srpske nacionalnosti, a 11 hrvatske. Među aboliciranim osobama bilo je 14 počinitelja kaznenih djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava iz čl. 119. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske.⁴

U nešto manje od pet godina rada, koliko je sud djelovao, u 602 predmeta kaznenih istraga istragu je vodio protiv 5.574 osobe. Najveći broj istraga vođen je za kaznena djela protiv Republike Hrvatske – oružana pobuna, terorizam i druga krivična djela iz glave XX. Zakona o izmjeni i dopuni Krivičnog zakona Socijalističke Republike Hrvatske, a kasnije od 1993. godine iz glave XIX. Krivičnog zakona Republike Hrvatske.⁵

Osnivanjem Međunarodnoga krivičnog suda za progon osoba odgovornih za ozbiljne povrede humanitarnog prava na teritoriju bivše Jugoslavije na temelju rezolucije 827 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda od 25. svibnja 1993. u fokusu interesa svjetske javnosti našle su se istrage kaznenih djela protiv čovječnosti i međunarodnoga prava.

Vrhovni sud Republike Hrvatske kao najviši sud u državi pokrenuo je svojom okružnicom od 5. kolovoza 1993. preko vojnih i okružnih sudova postupak prikupljanja analitičkih podataka za kaznena djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava i kaznena djela protiv Republike Hrvatske počinjena od 1990. godine do 31. kolovoza 1993. radi verifikacije dokumentacije potrebne za rad Međunarodnog suda za ratne zločine kao tijela Ujedinjenih naroda, te to postaje trajna zadaća sudova.

Pojačane aktivnosti Vojnog suda u Bjelovaru bilježimo u 1995. godini, kada je Hrvatska bila prisiljena pristupiti reintegraciji svojih okupiranih teritorija vojnim putem.

¹ Upisnici kaznenih istraga „Kio“ (HR DABJ 1229, inv. br. 99-102).

² Upisnik kazneni „K“ (HR DABJ 1229, inv. br. 6).

³ Spisi sudske uprave, statistika (HR DABJ 1229, inv. br. 5).

⁴ Sudski spisi Su-25/93. (HR DABJ 1229, inv. br. 3).

⁵ Upisnici kaznenih istraga „Kio“ (HR DABJ 1229, inv. br. 99-106).

Tijekom 1995. godine, počevši od 1. svibnja, kada je počela vojno-redarstvena operacija *Bljesak*, Vojni sud bio je neposredno angažiran na obavljanju priprema, prihvatu i obradi pripadnika srpskih paravojski zarobljenih prilikom oslobađanja zapadne Slavonije. Prema priopćenju hrvatske Vlade, privedene su 1.494 osobe, dok je na ispitivanju na Vojnom sudu zadržano 538 osoba. Nakon istražnih radnji u istražnim centrima ostalo je 238 osoba protiv kojih je nakon ispitivanja provedena sudska istraga, dok su ostali pušteni kućama.⁶

Obrada zarobljenika u smislu hitnih istražnih radnji trajala je danonoćno od 7. svibnja tijekom idućih 20-ak dana, a nakon dovršenih istraga te podizanja optužnica nastavljeno je s prvostupanjskim raspravama.

Pobunjeni Srbi iz zapadne Slavonije optuženi su za krivična djela protiv Republike Hrvatske propisana u glavi XIX. Krivičnog zakona Republike Hrvatske, zatim za krivična djela protiv sigurnosti Republike Hrvatske propisana glavom XIV. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske te odredbi Zakona o kaznenim djelima podrivačke i terorističke djelatnosti protiv državnog suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske.

Treba napomenuti da prema tom zakonu u razdoblju od njegova donošenja 1992. godine pa do 1995. godine nije osuđena nijedna osoba.

Kaznena djela obuhvaćala su napad na ustavno ustrojstvo, ugrožavanje teritorijalne cjelovitosti i neovisnosti Republike Hrvatske, oružanu pobunu, terorizam, diverzije, sabotaze, pozivanje na nasilnu promjenu ustroja Republike Hrvatske, sprečavanje borbe protiv neprijatelja, službu u neprijateljskoj vojsci, potkopavanje vojno-obrambene moći, špijunažu, odavanje državne tajne, povredu teritorijalne suverenosti i druga.

U svojem radu Sud je usko surađivao s drugim državnim ustanovama, institucijama i službama (Polijskom upravom, Službom za zaštitu ustavnog poretka, Sigurnosno-informativnom službom, Operativnom zonom Bjelovar, kasnije Zbornim područjem, Vojnom policijom te drugim vojnim i civilnim ustanovama).

Interes za rad vojnih sudova općenito, ali i za vođenje pojedinih kaznenih postupaka, iskazivale su različite međunarodne i domaće organizacije i udruge te strana veleposlanstva kao što su: Međunarodni odbor Crvenog križa, Ured Ujedinjenih naroda u Zagrebu za politička i humanitarna pitanja, Hrvatski helsinški odbor te veleposlanstva Sjedinjenih Američkih Država, Republike Njemačke i druga. Predmet njihova interesa bili su isključivo osuđenici ili pritvorenici srpske nacionalnosti i mogućnost nazočenja njihovih djelatnika krivičnim raspravama pred sudom za kaznena djela protiv Republike Hrvatske, posjećivanje zatvorenika koje je osudio Vojni sud, posjećivanje pritvorenih zarobljenika s područja zapadne Slavoniji, praćenje suđenja zatvorenicima uhićenim u operaciji *Bljesak* i dr.

⁶ Podaci preuzeti sa portala <http://www.hic.hr/ZZ-spomenar>.

Svoj interes za rad Suda pripadnici navedenih organizacija obrazlagali su potrebom praćenja zaštite ljudskih prava pritvorenih i osuđenih osoba, no nerijetko su pravosudna tijela registrirala različite radnje neprimjerene deklariranim ciljevima i propisanim procedurama.

Poteškoće u radu Suda

Iako su u Vojni sud imenovani i na rad u Sudu raspoređeni iskusni suci i suci istražitelji okružnih i općinskih sudova u Bjelovaru, Varaždinu i Koprivnici, javljale su se poteškoće u njegovu radu. Ratne okolnosti, ali i ratne traume, imale su za posljedicu velik porast svih oblika kriminala, pa i najtežih kaznenih djela.

Već u početku rada sudovi su se našli, kao što je to vidljivo iz sudskih spisa, poglavito korespondencije s Vrhovnom sudom Republike Hrvatske, pred nizom stručnih pitanja iz svoje nadležnosti koja su otežavala postupanje sudova jer nisu bila pravno precizirana ili su tražila posebna pravna tumačenja. Bila su to pitanja:

- nadležnosti vojnih sudova u kaznenim djelima
- nadležnosti okružnih sudova u žalbama protiv odluka vojnih sudova što ih je donio u prvom stupnju sudac pojedinac s obzirom na to da je operativna zona obuhvaćala područja više okružnih sudova
- valorizacija neodređenih vrijednosnih obilježja pojedinih krivičnih dijela u Osnovnom krivičnom zakonu i Krivičnom zakonu Republike Hrvatske
- postupanje suca istražitelja i drugih tijela prilikom privođenja i pretrage stana
- eventualni krivični postupci protiv pripadnika Zaštitnih snaga Ujedinjenih naroda, odnosno UNPROFOR-a (*United Nations Protection Forces*) i pitanje kaznenopostupovnog imuniteta za sva kaznena djela koja učine u obavljanju službene dužnosti i drugih imuniteta
- korištenja različitih vrsta snimaka u kaznenom postupku
- postupanja prilikom ukidanja pritvora radi razmjene te postupanja u slučaju neobavljene razmjene
- obvezne obrane za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora od 20 godina i mnoga druga.

Radi ujednačavanja sudske prakse, tumačenja pojedinih pitanja koja su aktualizirali vojni sudovi davao je Vrhovni sud Republike Hrvatske i njegov Krivični odjel ili Ured predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

Vrhovni sud inicirao je i niz stručnih sastanaka s predsjednicima vojnih sudova kako bi se otklonili pojedini problemi vezani za otežane uvjete rada sudova zbog nepopunjenosti radnih mjesta, otežane komunikacije sa sudionicima u postupku, materijalnim prilikama sudova i dr.

Zaključak

Vojni sudovi ustrojani su u burnom razdoblju novije hrvatske povijesti, u procesu osamostaljenja i stvaranja hrvatske države, kada je ona bila ugrožena srpskom agresijom i masovnom pobunom srpske nacionalne manjine. U tom razdoblju počinjena su nebrojena različita krivična djela, pa i ona najteža – krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnoga prava.

Osnivanjem vojnih sudova stvoreni su uvjeti za koordiniran rad na suzbijanju kriminala s drugim državnim tijelima – civilnom i vojnom policijom, sigurnosnim službama, vojnim ustanovama i organizacijama te drugim ustanovama s javnim ovlastima.

Iako u otežanim ratnim uvjetima, unatoč poteškoćama stručne krivično-pravne naravi i složenim međunarodnim političkim okolnostima u kojima su pojedine zemlje bile nesklone novonastaloj državi, vojni su sudovi svojim radom učinkovito pridonijeli funkcioniranju i zaštiti pravne države Republike Hrvatske.

Osim važne pozicije koju je Sud imao unutar hrvatskoga pravosudnog sustava tijekom rata, radom Suda nastalo je vrijedno arhivsko gradivo kao bitan povijesni izvor i svjedok vremena stvaranja i osamostaljenja Republike Hrvatske.

Pregled rada Vojnog suda u Bjelovaru 1992. – 1996.

| | Istraga (Kio) | | | Krivični I – stupanj | | | U k u p n o | | |
|-------|------------------|----------|------------|-------------------------|----------|------------|--------------------|-------------------|---------------------|
| | Primljeno | Riješeno | Neriješeno | Primljeno | Riješeno | Neriješeno | Primljeno (1+4) | Riješeno (2+5) | Neriješeno (3+6) |
| 1992. | 217 | 179 | 38 | 328 | 222 | 106 | 545 | 401 | 144 |
| 1993. | 89 | 104 | 23 | 225 | 281 | 50 | 314 | 385 | 73 |
| 1994. | 72 | 81 | 14 | 231 | 203 | 78 | 303 | 284 | 92 |
| 1995. | 118 | 110 | 22 | 266 | 195 | 149 | 384 | 05 | 171 |
| 1996. | 69 | 91 | - | 192 | 341 | - | 261 | 432 | - |

| | Predmeta iz upisnika „KIR“ (istražne radnje) | | | Predmeta iz upisnika „KV“ (vanraspravno vijeće) | | |
|-------|---|----------|------------|--|----------|------------|
| | Primljeno | Riješeno | Neriješeno | Primljeno | Riješeno | Neriješeno |
| 1992. | 194 | 189 | 5 | 289 | 285 | 4 |
| 1993. | 82 | 87 | 0 | 90 | 94 | 0 |
| 1994. | 57 | 57 | 0 | 27 | 27 | 0 |
| 1995. | 141 | 141 | 0 | 144 | 137 | 7 |
| 1996. | 46 | 46 | - | 112 | 119 | - |

Arhivski fondovi

HR DABJ 1229 Vojni sud u Bjelovaru 1992. – 1996.

1. Sudska uprava

1.1. Povjerljivi spisi

Upisnici 1992. – 1996.

Spisi 1992. – 1996.

1.2. Sudska uprava

Upisnici 1992. – 1996.

Spisi 1992. – 1996.

1.3. Izvještaji o poduzetim istražnim radnjama

Upisnik 1992. – 1996.

Spisi 1982. – 1996.

1.4. Statistika

Upisnik 1992. – 1996.

Spisi 1992. – 1996.

2. Kazneni predmeti

2.1. Kazneni upisnici 1992. – 1996.

2.3. Upisnici kaznenih istraga 1992. – 1996.

2.4. Upisnici istražnih radnji 1992. – 1996.

2.5. Upisnici Izvanraspravnog kaznenog vijeća 1993. – 1996.

Zakoni i uredbe

Zakoni

Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (Sl. list br. 44/76)

Zakon o pomilovanju (NN br. 5/77, 47/90)

Zakon o izmjena i dopunama Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (Službeni list br. 38/90)

Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Socijalističke Republike Hrvatske (NN br. 9/91)

Zakon o preuzimanju Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (NN br. 53/91)

Zakon o preuzimanju Zakona o krivičnom postupku (NN br. 53/91)

Zakon o kaznenim djelima podrivačke i terorističke djelatnosti protiv državnog suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske (NN br. 74/92)

Zakon o oprostima od krivičnog progona i postupka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima i u ratu protiv Republike Hrvatske (NN br. 58/92)

Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske (NN br. 31/93)

Krivični zakon Republike Hrvatske (NN br. 32/93)

Zakon o sudovima (NN br. 3/94)

Zakon o područjima i sjedištima sudova (NN br. 3/94)

Zakon o izmjenama Zakona o oprostima od krivičnog progona i postupka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima i u ratu protiv Republike Hrvatske (NN br. 39/95)

Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o sudovima (NN br. 100/96)

Zakon o općem oprostima (NN br. 80/96)

Uredbe

Uredba o organizaciji, radu i djelokrugu sudbene vlasti u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske (NN br. 67/91)

Uredba o organizaciji, radu i teritorijalnoj nadležnosti općinskih i okružnih javnih tužiteljstava u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske (NN br. 67/91)

Uredba o primjeni Krivičnog zakona Republike Hrvatske u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske (NN br. 67/91)

Uredba o izvršenju sankcija izrečenih za krivična djela, privredne prijestupe i prekršaje za vrijeme ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske (NN br. 55/91)

Uredba o primjeni Zakona o krivičnom postupku u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske (NN br. 73/91)

Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o organizaciji, radu i djelokrugu sudbene vlasti u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske (NN br. 25/92)

Uredba o stavljanju izvan snage uredaba iz oblasti pravosuđa za vrijeme ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske (NN br. 25/92)

Uredba o izmjeni i dopuni Uredbe o organizaciji, radu i djelokrugu sudbene vlasti u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti, neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske (NN br. 81/92)

Uredba o stavljanju izvan snage uredbi ili oblasti pravosuđa (NN br. 103/96)

Statistički izvještaj o broju primljenih, riješenih i neriješenih predmeta Vojnog suda u Bjelovaru za razdoblje od 1992-1996. godine

Court-Martial in Bjelovar 1992–1996

Summary

This paper presents the operation, organisation, as well as venue and criminal jurisdiction, of the Court-Martial in Bjelovar in the period 1992–1996, after which it was abolished, on the basis of the court archival material that is in safekeeping at the State Archives in Bjelovar and the then valid regulations and ordinances.

Courts-Martial were relatively briefly a part of the judicial system of the Republic of Croatia during the period of its gaining independence and liberation. Despite many difficulties, their operation contributed efficiently to the functioning and protection of the rule of law.

Keywords: Court-Martial in Bjelovar; Criminal Code; criminal acts; criminal procedure; armed rebellion.

Željko Pleskalt, prof.
Državni arhiv u Bjelovaru
Trg Eugena Kvaternika 3, 43000 Bjelovar
drzavni-arhiv-bj@bj.htnet.hr
zeljko.pleskalt@dabj.hr
tel. 043/244-487

